

Vztahy města Cheb a české šlechty v pozdním středověku: konflikty, kooperace, komunikace

Jan Boukal

RELATIONS BETWEEN THE TOWN OF CHEB AND THE CZECH NOBILITY IN THE LATE MIDDLE AGES: CONFLICTS, COOPERATION, COMMUNICATION

This study is focused on the issue of relations between the Czech nobility and the town of Cheb — a hereditary imperial pledge attached to the Kingdom of Bohemia. It examines both the issues of conflicts (so-called feuds — private wars) and non-conflict relations. In addition to confrontation and cooperation between the examined subjects, the study also raises the question of what form communication between the Czech nobility and Cheb took.

KEYWORDS:

nobility; Cheb; late Middle Ages; war; communication

Výzkum vztahů šlechty a měst ve středověku má v Čechách poměrně dlouhou tradici, ale ve většině případů jde o studie, které se zabývají konfliktními situacemi, zejména spory, které nezřídka nabyly charakteru soukromé války.¹ Tento příspěvek se v základních bodech zaměří na příčiny, průběh a důsledky vzájemné konfrontace mezi městem Cheb a českou šlechtou, jimiž se zabývám ve své vznikající dizertační práci, ale též nastíní, jaké jsou možnosti poznání nekonfliktních vztahů a vzájemné spolupráce mezi sledovanými subjekty. V této souvislosti bych si rád položil otázku, zda lze vůbec obecně posoudit charakter politických, hospodářských a kulturně-sociálních vztahů mezi Chebem a českou šlechtou v pozdním středověku. Byl tento vztah většinou nepřátelský, jak předpokládá většina autorů, nebo převažovala snaha o udržení

1 Středověké konflikty šlechty jsou v pramenech i pracích historiků označovány a definovány rozličnými způsoby (záští, soukromé či drobné války, Fehden); k problematice výběrově: Valentin URFUS, „Záští“ v Čechách v polovině 15. století, *Právněhistorické studie* 3, 1957, s. 90–114; František HOFFMANN, *K povaze drobné války, záští a násilných činů před husitskou revolucí*, in: Karel Malý (ed.), *Pocta akademiku Václavu Vaněčkovi k 70. narozeninám*, Praha 1975, s. 55–75; Miloslav POLÍVKA, *Sebeuvědomění české šlechty na pozadí česko-německých vztahů na sklonku doby husitské. Záští Aleše ze Šternberka a Hynka Krušiny ze Švamberka s říšským městem Norimberkem ve 30. a 40. letech 15. století*, *Český časopis historický* 93, 1995, č. 3, s. 426–450; Eduard MAUR, *Lokální záští a předpoklady husitství v západních Čechách*, *Minulostí Západočeského kraje* 29, 1994, s. 15–47; Jiří JÁNSKÝ, *Protiměstské opovědnické družiny v jižních a jihozápadních Čechách v letech 1514–1534*, *Táborský archiv: sborník Okresního archivu v Táboře* 5, 1993, s. 63–135; Jiří PEŠEK — Bohdan ZILYNSKIJ, *Městský stav v boji se šlechtou na počátku 16. století*, *Folia Historica Bohemica* 6, 1984, s. 137–161. Nejnověji Zdeněk BERAN, *Válka a násilí jako sociální kód české pozdně středověké šlechty*, *Český časopis historický* 115, 2017, č. 2, s. 319–345, který polemizuje o problematickém pojmu „záští“, jenž se dle něj nekryje s německým „Fehde“ (s. 324).

oboustranně dobrých vztahů a vzájemné spory mezi Chebem a šlechtou představovaly spíše výjimečnou situaci, danou individuálními spory?²

Vzájemným vztahům mezi Chebem a českou šlechtou dosud česká historiografie nevěnovala pozornost jako celku, nýbrž se soustředila spíše na jednotliviny, týkající se převážně konkrétních šlechtických rodů.³ O něco lépe na tom byla starší regionální německá historiografie, která se ovšem více zaměřovala na vztahy chebské šlechty s Chebem.⁴

Město Cheb a jeho zázemí (tj. území historiky označované jako tzv. Chebsko) představovalo v rámci českých středověkých dějin jistou anomálii. Cheb se nacházel pod nadvládou českých králů s přestávkami již za Přemyslovců, nepřetržitě byl v držení českého krále až od roku 1322. Teprve za Karla IV. byl Cheb těsněji připojen k zemím Koruny české, ale i přesto si do určité míry uchoval svou autonomii coby dědičná říšská zástava. Zvláštního charakteru nabyla s ohledem na specifické postavení Chebska i tamní šlechta, která vzešla z prostředí služebné šlechty neboli ministeriality. Již na počátku 14. století dosáhli místní ministeriálové značných majetků. Z ministeriálních rodů na Chebsku nepocházely pouze lokální šlechtické rody (například Nothaftové), ale též chebský měšťanský patriciát (například rod Angelů, pozdějších Ruduschů, či rod Heckelů, z něhož vzešli Kornbühlerové a Hulerové).⁵ Sebevědomí

-
- 2 V obecnějších rovinách se tématu dotkli např. Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526) III. Města*, Praha 1998; František HOFFMANN, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009, s. 453–462; Jindřich FRANCEK, 24. 10. 1517. *Svatováclavská smlouva. Urození versus neurození*, Praha 2006, a zejména Robert ŠIMŮNEK, *Šlechta a města pozdního středověku: konfrontace či koexistence?*, in: Ján Lukačka — Martin Štefánik a kol., *Středověké mesto ako miesto stretnutí a komunikácie*, Bratislava 2010, s. 225–237; TÝŽ, *Šlechta a města v pozdním středověku: kontakty, konfrontace a geografický horizont (na příkladu Strakonice a Volyně)*, *Historická geografie* 33, 2005, s. 197–247; TÝŽ, *Šlechta a město v pozdním středověku a raném novověku. Rokycany 1400–1600*, *Minulostí Západočeského kraje* 50, 2015, s. 72–149.
- 3 Např. Jiří JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka — pětisetletá saga rodu s erbem labutě*, Domažlice 2006; TÝŽ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, Domažlice 2009; Vladimír BYSTRICKÝ, *Západní Čechy v husitských válkách*, České Budějovice 2013; František KUBŮ, *Jiří z Poděbrad a Chebsko*, *Zprávy chebského muzea a okresního archivu* 2, 1983, s. 17–40; Jan BOUKAL, *Rytíř Kryštof z Týna. Válečník a diplomat pozdního středověku*, bakalářská práce, Ústav českých dějin FF UK, Praha 2013; TÝŽ, *Listy křivoklátského hejtmana Jiříka Bírky z Násilé z chebského archivu*, *Věstník Musejního spolku král. města Rakovníka a okresu rakovnického* 54, 2016, s. 41–46.
- 4 Heinrich GRADL, *Eger und Heinrich von Plauen (1451–1454)*, *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen* 19, 1881, s. 198–214; TÝŽ, *Die Irrlehre der Wirsperger*, *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen* 19, 1881, s. 270–279; TÝŽ, *Zur ältesten Geschichte der Schlick*, *Jahrbuch der heraldischen Gesellschaft „Adler“* in Wien 13, Wien 1886, s. 1–26; Franz KÜRSCHNER, *Schleifung des Schlosses Neuhaus an der Eger*, *Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit* 15, 1868, č. 6, s. 188–191; Karl SIEGL, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen* 55, 1916, s. 1–95.
- 5 Ministerialita byla vrstva nesvobodných služebníků, jejichž příslušníci byli svými pány pověřováni rozličnými úkoly v oblasti správy, vojenství nebo hospodářství, více viz František

a mocní měšťané, těžící z výhodné polohy města a rozvinutých řemesel a obchodu, ve své blízkosti nelibě nesli šlechtické sousedy, kteří sice město nikterak neohrožovali jako ekonomičtí konkurenti, ale prostřednictvím loupeživých výprav si chtěli na jeho úkor přilepšit. Od poloviny 14. století až do roku 1506 proběhlo mezi chebskými měšťany a chebskou šlechtou několik drobných válek, ve kterých se do určité míry angažovala i česká šlechta.⁶ Zvláště krutá byla poslední chebská válka s odbojným šlechticem Jorgem Zedwitzem, přepadajícím jak chebské měšťany, tak své šlechtické sousedy.⁷

Jaké však byly vztahy uvedeného města se šlechtou z území, k němuž Cheb coby zástava náležel? Nejstarší doklady vztahů české šlechty s Chebem lze na základě pramenů doložit v době vlády krále Václava IV., a to na základě ojedinělých listů Chotka z Lošan, Viléma z Landštejna a Boreše z Rýzmburka.⁸ Česká šlechta začala navazovat bližší styky s městem Cheb od dob husitských válek. Cheb tehdy patřil společně s Loktem a Plzní mezi hlavní opory moci strany krále Zikmunda v západních Čechách. Tudíž nepřekvapuje, že šlechta komunikující s Chebem byla převážně katolická, zvláště šlo o členy plzeňského landfrýdu (příslušníci rodů Švamberků a Kolovratů) a rozličné šlechtice ze severozápadních Čech (jako byli například Fridrich ze Šumburka nebo zástavní pán Lokte Půta z Ilburka). Situace se začala měnit na sklonku husitských válek, kdy s Chebem začali komunikovat jeho dosavadní husitští nepřátelé (například Jakoubek z Vřesovic, Přibík Klenovský z Klenové, Jan Královec z Královic), kteří ovšem nezasílali do Chebu své listy s nepřátelskými úmysly, nýbrž se drželi věcných témat.⁹ V době poděbradské a jagellonské se pak chebští měšťané dostávají do přímého konfliktu s některými českými šlechtici. Dlouhodobým nepřítelem Chebu byl západočeský šlechtic Burian z Gutštejna, který s Chebem válčil s přestávkami téměř celý svůj život. Z dalších soupeřů města lze uvést Aleše ze Šumburka, Racka z Rýzmburka, Viléma z Ilburka, Viléma z Volfštejna či Beneše z Kolovrat.¹⁰ Časté konflikty s českou šlechtou donutily Cheb k najmutí „chebského hejtmana“ — placeného ochránce z řad české

KUBŮ, *Štaufská ministerialita na Chebsku*, Cheb 1997, s. 54–55; o zmiňovaných rodech s. 70, 72, 76.

- 6 O dějinách pozdně středověkého Chebu nejpodrobněji Vinzenz PRÖKL, *Eger und das Egerland. Historisch, statistisch und topographisch dargestellt*, Praha — Eger 1845; Heribert STURM, *Eger — Geschichte einer Reichstadt*, Augsburg 1951; Heinrich GRADL, *Geschichte Egerlandes (bis 1437)*, Praha 1893; František KUBŮ, *Chebský městský stát. Počátky a vrcholné období do počátku 16. století*, České Budějovice 2006. O vztazích mezi Chebany a okolní šlechtou zvláště na s. 121–132. Též František KUBŮ — Pavel ŠEBESTA, *Politické a ekonomické vztahy města Chebu a okolní šlechty*, *Archaeologia historica* 10, 1985, č. 1, s. 163–173.
- 7 Nejpodrobněji K. SIEGL, *Die Fehde*; nověji též Vilém KNOLL — Jiří ÚLOVEC, *Historie hradu a zámku Liebenstein v Libě*, *Castellologica bohemica* 12, 2010, s. 255–291.
- 8 SOka Cheb, f. 1, kart. 472, fasc. 645, A2768/54; tamtéž, kart. 475, fasc. 649, A2775/142; tamtéž, kart. 481, fasc. 655, A2789/49.
- 9 Jan BOUKAL, *Jakoubek z Vřesovic († 1462). Cesta chudého moravského šlechtice k vládě nad severozápadními Čechami*, České Budějovice 2016.
- 10 Karl SIEGL, *Die Kataloge des Egerer Stadtarchivs*, Eger 1900, s. 190–191.

šlechty, kterým se stal Hynek Krušina ze Švamberka.¹¹ Česká šlechta se výrazně angažovala i ve sporech Chebu se šlechtici z říše, jako například s příslušníky bavorské větve rodu Pluhů z Rabštejna nebo s Jindřichem z Plavna, jenž byl ovšem usedlý v Čechách. Během jedné z válek s ním, která vešla do dějin jako tzv. boršengrýnské záští (1452–1454), se Jindřich z Plavna z pozice vlastníka majetků v Českém království obrátil s žádostí o pomoc na zemského správce Jiřího z Poděbrad, jehož sice Chebští po předchozích sporech z doby válek se strakonickou jednotou neměli příliš v lásce, ale uznávali jeho autoritu a umožnili mu angažovat se ve zprostředkování smíru oběma stranami. Jiří z Poděbrad měl ovšem roku 1452 jiné starosti než řešení lokálních šarvátek na okraji země, neboť musel upevnit svou pozici v zemi, a proto pověřil zprostředkováním příměří mezi svářícími se stranami sobě věrné šlechtice, mezi nimiž nalézáme především Buriana z Gutštejna, Jakoubka z Vřesovic, Jana Caltu z Kamenné Hory a Bohuslava Plánského ze Žeberka. Pozoruhodným jevem, který z výzkumu tohoto konfliktu vyplynul, je prospěchářství české šlechty ve vztahu k Chebu. Navzdory tomu, že měla česká šlechta působit jakožto zprostředkovatel příměří, většinou pouze vyjadřovala svou lítost nad probíhajícími událostmi a dále jen sledovala své vlastní každodenní zájmy a starosti. Krásným příkladem jsou listy Bohuslava ze Žeberka, Jakoubka z Vřesovic a Zbyňka Zajíce z Házmburka. Zatímco Žeberk požaduje ve svém listu, aby mu Chebští zaslali do Plané krejčího, který by mu ušil stan, Vřesovec žádal spravedlnost pro svého žida, žijícího v Chebu, a Házmburk prosil Chebské, aby se jej zastali v jeho majetkových sporech se Šliky o hrad Andělská Hora.¹²

Navzdory zmíněným konfliktům se zdá, že se mnohé z českých šlechtických rodů snažily žít s tímto významným městem v míru. Na Chebsko dokonce pronikly některé z teritoriálně českých šlechtických rodů (například Maleříkové z Hazlova z rodu loketského a hertenberského purkrabího Jana Maleříka, či rytíři z Týna, které sem na počátku 16. století přivedl kondotír a tlumočnický jagellonského věku Kryštof z Týna, původem z Loketska).¹³ Současně lze nalézt příslušníky původně chebských rodů v řadách české šlechty (například Šlikové, Hulerové, rozličné větve tzv. Kagerů, Týřovští z Einsidle a další).¹⁴ U některých v Čechách usedlých rodů je ovšem jejich

11 O vztazích Švamberka a Chebu viz Vilém KNOLL, *Orlice a Labuť. Ochranné smlouvy pánů ze Švamberka a města Chebu v 15. století*, in: týž (ed.), *Pocta Stanislavu Balíkovi k 80. narozeninám*. Acta historico-iuridica Pilsnensia, Plzeň 2008, s. 174–193.

12 SOKA Cheb, f. 1 (AM Cheb), kart. 3, fasc. 3, A58/96; A58/98; A58/225.

13 Maleříkové koupili roku 1492 hrad Hazlov u Chebu, viz Jiří ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrže na Chebsku*, Cheb 1998, s. 51, rytíř Kryštof z Týna koupil hrad Starý Hrozňatov roku 1506, viz tamtéž, s. 209. O Kryštofovi z Týna stručně viz: Adolf BACHMANN, heslo *Thein Christoph von*, in: *Allgemeine Deutsche Biographie* 37, 1894, s. 673–674; Marie BLÁHOVÁ, heslo *Christoph of Týn*, in: Raymond Graeme Dunphy (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle*, Brill — Leiden — Boston 2010, s. 274; Jan BOUKAL, *Rytíř Kryštof z Týna — život válečníka a diplomata na sklonku středověku*, Sokolovsko 4, 2013, č. 3, s. 15–17.

14 O počátcích Šliků viz Heinrich GRADL, *Zur Herkunft der Schlicke*, *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen* 20, 1882, s. 347–351; o Hulerrech a větvích Kagerů F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 72–74, o Týřovských z Einsidle např. August SEDLÁČEK, heslo *Tejřovský* (vl. Týřovský) z *Enzidle*, in: Ottův slovník naučný 25, Praha 1906, s. 154.

původ z okolí Chebu sporný, byť se toto tvrzení často objevuje v literatuře.¹⁵ Důležitými šlechtici v životě chebských měšťanů byli bezpochyby správní zeměpanští neboli královští úředníci (zejména hejtman, purkrabí, zemský soudce), přičemž v pozdním středověku se jednalo i o šlechtice pocházející nejen z Chebska, nýbrž i ze západních Čech.¹⁶

Je poměrně logické, že se dochovaly převážně zprávy o válkách, neboť ty představovaly ve vzájemných vztazích obou stran nejpálčivější problém. Jaké ovšem máme možnosti k poznání dalších důvodů, kvůli kterým spolu město Cheb a česká šlechta navazovaly vztahy? V korespondenci českých šlechticů s Chebem se objevují rozličné střípkovité zprávy, které nám dávají pouze tušit míru intenzity vzájemné spolupráce a snahy si navzájem vyjít vstříc. Setkáváme se s prodejem zvířat (zejména koní a dobytka), vymáháním peněz, propouštěním zajatců, zprostředkováním mírových smluv nebo právním poradenstvím. V několika případech se rovněž dá doložit, že český šlechtic řešil s chebskou městskou radou problémy, které mu způsobili Chebané na jeho panství. Pozoruhodným vhladem do problematiky vztahů konkrétního šlechtice s Chebem je korespondence křivoklátského hejtmana Jiříka Bírky z Násilí z přelomu 15. a 16. století. Bírka řešil s Chebem rozmanité záležitosti, jako například dědictví po chebském zedníkovi, který se podílel na jagellonské přestavbě Pražského hradu, nebo občerstvení pro krále Vladislava v podobě chebské medoviny, za níž městu nabízel své „dobré přátelství“.¹⁷

Komunikace mezi sledovanými stranami probíhala patrně nejčastěji ústně, o čemž se nám bohužel dochovala pouze ojedinělá svědectví v písemné komunikaci mezi Chebskými a šlechtou, popřípadě šlechtickými posly. Bohužel jsme v tomto případě výrazně limitováni absencí jakéhokoliv zápisu ústní komunikace (například výpovědi) a z průvodních listů šlechticů se většinou dozvídáme pouze jméno posla a jeho pána; to, co má posel ve městě vyřídit, jen výjimečně. Písemná komunikace mezi sledovanými stranami probíhala v češtině, v němčině, případně v obou jazycích současně, a to nejčastěji formou listů. Navzdory původním očekáváním se na základě dosud prostudovaného materiálu jeví, že ve službách obou sledovaných stran působilo jen velmi málo bilingvních písařů, z nichž jednoho konkrétního můžeme dokonce dobře poznat. Byl jím Jošt z Einsidle, původně chebský měšťan, který se uchýlil nejprve jako bečovský písař Petra Holického ze Šternberka. Později se stal sekretářem

15 To se týká především rodu Hertenberků, pro některé autory se jedná o potomky ministeriálů, pro jiné o teritoriálně českou šlechtu, která měla za úkol střežit hranice mezi Loketskem a Chebem — srov. F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 72–73, a Vladimír RŮŽEK, *Družina Bořivoje ze Svinař ve službách Václava IV.*, in: *Minulostí Západočeského kraje* 35, 1989, s. 57–90, zde s. 67–68.

16 Karl SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen* 50, 1912, s. 546–594; Vilém KNOLL, *Vývoj postavení chebského zemského soudce a zemského soudu. Střípky z dějin chebské správy do počátku 16. století*, in: Ivana Šošková (ed.), K 75. narozeninám profesora Hubenáka. Zborník z medzinárodnej právno-historickej konferencie konanej pri tejto príležitosti, Banská Bystrica 2004, s. 142–148.

17 Viz např. J. BOUKAL, *Listy křivoklátského hejtmana*.

králů Jiřího z Poděbrad a Vladislava Jagellonského.¹⁸ V poděbradském období češtinu užívali v písemné komunikaci s Chebem především příslušníci nové válečnické aristokracie, jako například Gutštejnové, Vřesovci, Caltové z Kamenné Hory, ale též někteří příslušníci starých panských rodů, jako byli Poděbradové,¹⁹ Kolovratové,²⁰ Rožmitálové,²¹ páni z Volfštejna²² a páni ze Žeberka.²³ Oproti tomu psali Chebským německy až na drobné výjimky například Rožmberkové,²⁴ páni z Hradce,²⁵ Lobkovicové,²⁶ Šlikové,²⁷ Šternberkové²⁸ nebo Švambergové.²⁹ Pozoruhodné je, že češtinu jako jazyk komunikace s Chebem začali po vzestupu Jiřího z Poděbrad a přihlášení Chebu k jeho straně výjimečně užívat příslušníci rodů původem cizích, v Čechách však usedlých, jako například páni z Plavna a jejich služebníci.³⁰ Existují i ojedinělé doklady o češtinu ovládajícím písaři působícím v Chebu, neboť se dochovaly soudobé české opisy některých odeslaných listů.³¹ O limitech možností jazykové komunikace šlechticů (popřípadě jejich písařů) máme dochováno hned několik svědectví. Během své soukromé války s Chebem psal Vilém z Ilburka svému švagrovi Janovi Bezdruzickému z Kolovrat mimo jiné i toto: „Takét prosím, aby mi německých listů nepsal [asi myšlen Hynek Krušina ze Švamberka, pozn. J. B.] i Chebským též věděti dal, neb já německy neumím ani písaře německého [ne]mám a skrze to mohli byste v něčem obmeškati a já k hanbě přijíti.“³² Podobně psal Jan Zajíc z Házmburka v závěru svého listu Chebským: „Byl bych vám rád německy odepsal, ale neměl jsem vskoře při sobě německého písaře.“³³ Neznámý příslušník rodu Lobkoviců, jehož členové komuniko-

18 Franz KÜRSCHNER, *Jobst von Einsiedel und Seine Correspondenz mit Eger*, Archiv für österreichische Geschichte 39, Wien 1868, s. 245–292. K bilingvitě středověkých písařů též Rudolf URBÁNEK, *České dějiny III/4. Věk poděbradský IV. Čechy za kralování Jiříka z Poděbrad: léta 1460–1464*, Praha 1962, s. 310. Predikát z Einsidle souvisí snad s obcí Mnichov (Einsidl) u Mariánských Lázní.

19 Např. SOKA Cheb, f. 1, kart. 3, fasc. 3, složka A58/118(2).

20 Tamtéž, kart. 3, fasc. 3, A59/22, 25, 26, 31, 39; tamtéž, kart. 475, fasc. 649, A2775/83, 84, 85.

21 Tamtéž, kart. 481, fasc. 655, A2789/80–87.

22 Tamtéž, kart. 5, fasc. 5, A75/1–2, 12, 35, 107, 109, 119; tamtéž, kart. 485, fasc. 661, A2798/130–131.

23 Tamtéž, kart. 5, fasc. 5, B85/29; tamtéž, kart. 484, fasc. 660, A2797/2; tamtéž, kart. 3, fasc. 3, složka A58/222–223, 225–226, 228.

24 Tamtéž, kart. 481, fasc. 655, A2789/64–72.

25 Tamtéž, kart. 479, fasc. 653, A2782/21–26.

26 Tamtéž, kart. 475, fasc. 649, A2775/151–182.

27 Tamtéž, kart. 482, fasc. 656, A2790/1–105.

28 Tamtéž, kart. 484, fasc. 660, A2797/147–156 i jinde. Výjimku tvoří Zdeněk Konopištský ze Šternberka a jeho syn Zdeslav.

29 Tamtéž, kart. 484, fasc. 659, A2796/27–83, passim.

30 Tamtéž, kart. 3, fasc. 3, A58/25; tamtéž, kart. 5, fasc. 5, A72/202.

31 Např. tamtéž, kart. 2, fasc. 2, C38/184; tamtéž, kart. 3, fasc. 3, A54/35; tamtéž, kart. 3, fasc. 3, A58/21; tamtéž, kart. 3, fasc. 3, A58/22; tamtéž, kart. 3, fasc. 3, A58/27; tamtéž, kart. 3, fasc. 3, A58/208; tamtéž, kart. 4, fasc. 4, B70/24.

32 Tamtéž, kart. 3, fasc. 3, A 59/23.

33 Tamtéž, kart. 3, fasc. 3, A54/11.

vali s Chebem výhradně v němčině, psal ve svém nedatovaném a samostatně dochovaném přípisu k listu: „Také susedé milý psali jste mi německy, jestli že by vám potom oč potřebě bylo psáti, prosímť vás, abyste mi německy nepsali, nebť já německy neumím a skrze to dlúho odpovědi jsem vám nedal.“³⁴

Pokusme se na závěr zodpovědět otázku, kterou jsme si položili na začátku. Na základě prostudovaných pramenů se zdá, že většina příslušníků českého panského a rytířského stavu se snažila udržovat s Chebem dobré vztahy, neboť Cheb byl považován za cenného spojence, dobré místo pro setkávání na „neutrální půdě“, která se nacházela pod nadvládou českých králů, ale současně mimo České království. Cheb byl pro českou šlechtu také dobrým zdrojem informací či rozličných komodit, přičemž nejpopulárnější komoditou byla chebská medovina.³⁵ Historiky Chebska vyzdvihoovaný věčný boj Chebu se šlechtou se týkal převážně šlechty „domácí“, a to pouze v případě, že se dopouštěla agrese vůči městu nebo zasahovala do jejich práv.³⁶ Čeští (respektive v Čechách usedlí) šlechtici až na výjimky neměli potřebu s Chebem soupeřit, byť existují případy, kdy se s městem někteří šlechtici soudili či válčili dlouhá léta, někdy i opakovaně.³⁷ Jak je patrné z tohoto přehledu, který prezentuje předběžné výsledky bádání podniknutého v rámci vznikající dizertační práce, chebský archiv může ještě pro studium šlechticko-městských vztahů v pozdním středověku přinést mnohé zajímavé informace a podněty k další práci, jež bude možné využít nejen na poli historické regionalistiky, ale též při studiu mentalit a každodennosti společnosti na území České koruny.

RÉSUMÉ:

Cheb had been a permanent part of the Crown Lands of Bohemia as a hereditary imperial pledge since 1322, though it had briefly been in the possession of the Bohemian kings prior to that. Due to its position, location between the Kingdom of Bohemia and the empire and its specific development (e.g. the existence of ministeriality, from which the local nobility and the town patriciate emerged), it was a place to which groups of people from different classes related in different ways. One of the groups that established relations with Cheb was the territorially Czech nobility. Cheb had very tense relations with the nobility in its immediate vicinity, but how were the relations with the nobility from a country that was essentially located beyond the borders of this territory and governed by the same rulers? As on its home soil, the town of Cheb had conflicts with Czech nobles, some of which even resulted in wars (the town had long-running conflicts primarily with the House of Gutštejn, as well as with the House of Plauen (Reuss) who settled in Bohemia). At the same time, however, we can also observe in the sources of Cheb and of other provenance non-conflict relations involving, for example, trade, mutual assistance at various levels and the transfer of information. There were

34 Tamtéž, kart. 475, fasc. 649, A2775/235.

35 Např. tamtéž (AM Cheb), kart. 5, fasc. 6, A 75/69; tamtéž (AM Cheb), karton 479, fasc. 653, složka A2782/6–7; nebo F. KÜRSCHNER, *Jobst von Einsiedel und Seine Correspondenz mit Eger*, s. 276.

36 Srov. F. KUBŮ — P. ŠEBESTA, *Politické a ekonomické vztahy města Chebu a okolní šlechty*, s. 163–173.

37 Dlouhodobým nepřitelem Chebu byl především v textu několikrát zmiňovaný Burian z Gutštejna, o něm více viz J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 62–106.

transfers between the environment of Cheb and the Czech nobility, when the burghers of Cheb became Czech nobles (the houses of Šlik and Týřovský of Einsidle, among others) and, at other times, the Czech nobles held property on the territory belonging to the town of Cheb. Forms of communication comprise a specific and partly recognisable element of mutual relations, while the matter of language appears to be particularly interesting, as it not only expressed the “nationality” of the participants’ communication, but was also limited by the abilities and language skills of scribes. The study of the relations between the nobility and towns in the late Middle Ages based on the example of Cheb can bring forth much interesting information and suggestions for further work that are usable not only in the field of historical regional studies, but also in the study of the mentalities and everyday life on the territory of the Bohemian Crown.

Mgr. Jan Boukal v současné době dokončuje dizertační práci na Ústavu českých dějin FF UK a pracuje jako historik a správce sbírky v Muzeu Říčany. Zabývá se šlechtou v severozápadních Čechách v 15. století (především tzv. válečnickou aristokracií), vztahy šlechty a měst a kastelologií (boukaljan@seznam.cz).